

Глава първа / СТРУКТУРИ- РАНЕ НА ПРОЦЕСА.

- 1.Инструктиране
- 2.Сигнализиране
- 3.Основни правила
- 4.Въпроси на студентите
- 5.Ориентация

1. Инструктиране.

С лекциите си преподавателите преследват разнообразни цели. Връзката им с останалите елементи на курса, като например четенето, упражненията, оценяването и практическите занимания, се различават значително при различните курсове. Това, което е важно за студентите да правят през различните лекции, също варира. Впрочем, те могат да отговорят, че лекцията си е лекция и да се държат по един и същи начин в напълно различни ситуации, които изискват твърде различни учебни дейности. Да се инструктират студентите в началото на лекцията, означава да им се каже какво точно ще представлява тя и какъв вид учебно поведение ще е разумно. Това ще им помогне да възприемат и осмислят преподавания материал. Студентите ще започнат да разбират, че отделните учебни задачи поставят различни изисквания и постепенно ще разширяват спектъра на търсените отговори.

Ето няколко различни примера за инструктиране:

а) „Избирам този начин на поднасяне на лекционния материал, за да ви покажа действителни примери на прилагане на някои правни принципи в специфични случаи. Очаквам от вас да научите принципите от учебниците си, както и да се научите да ги прилагате, при решаването на реални проблеми, които съм ви приготвил за обсъждане по време на упражненията. Това, на което искам да обърнете внимание по време на лекцията, е начинът, по който подхождам към подобни проблеми. Бих ис-

кал да се научите да го правите като мен. Можете да си отбелязвате отделни детайли, ако това ще ви помогне да разберете и запомните използваните аргументи. Ясен ли съм?“

б) „В учебникът ви са пресметнати достатъчно точно силите, съответстващи на конкретни структури, но може да ви е трудно сами да ги проследите. С всяка от лекциите ще преминаваме по една глава: ще изясняваме методите и обясненията в учебника, а също отделни проблеми или интересни части. Бихте могли да се справите и без тези лекции. Но със сигурност не бихте успели без задълбочена работа с учебника. Тези лекции, ще направят много по-бърза и по-лесна работата ви с учебника. Можете да си отбелязвате в собствения учебник докато говоря, вместо да записвате всичко.“

в) „Ще можете да вникнете в социалната психология на отделни групи само с много четене. Приготвил съм ви списък с основни заглавия; четете толкова, колкото можете, но четенето ще ви върви трудно. Авторите, които съм подбрал, използват различен език и правят различни предположения, дори за едно и също явление. Твърде разнообразни са теоретичните постановки на авторите към отделните теми, което се отразява до голяма степен върху начина им на писане. Така че целта на моята лекция е да ви попреча да се загубите, когато започнете да четете. Ще ви запозная с терминологията и ще обясня някои основни моменти, които ще срещнете. Бих искал да възприемате лекциите ми като карти за непознати земи. Записвайте това, което смятате че ще ви е полезно, когато седнете да четете.“

г) „Мениджмънтът на персонала, доколкото се отнася до професионалните изпити, е кратък и изчистен предмет. Ако можете да посочите петте характеристики на това и шестте проблема на другото и да дадете разумен пример за всеки от тях, всичко ще е наред. Лекциите ми по този въпрос ще са кратки и опростени. Очаквам от вас да си водите пълни записки и да ги научи-

те, така че да можете да ги възпроизвеждате по памет.“

д) „Тази лекция ще ви въведе в диалектическия материализъм. Това е трудна концепция и е в основата на значителна част от останалото съдържание на курса. Бих могъл да ви продиктувам една кратка и ясна дефиниция или няколко цитата от Енгелс. Но това няма да ви помогне много. Вместо това бих искал да поговорим върху тази концепция и да се опитаме да я обясним по най-добрия начин; искам само да се опитате да я разберете. Не се мъчете да записвате; само слушайте и размишлявайте. По-късно ще ви помоля да дискутирате някои аспекти на диалектическия материализъм.“

Инструктирането е свързано с лекцията като цяло и следователно се различава от **Сигнализирането** (вж. 2), което се използва за насочване на вниманието към характера на специфични дейности, които можете да предприемете по време на лекцията.

2. Сигнализиране

Сигнализирането означава да обясните какво правите и защо го правите. Преподавателите често започват някаква дейност или следващ етап на учебния процес, без да сигнализират за това, допускаяки или че студентите вече знаят какво се очаква от тях, или че въобще няма нужда да знаят: всичко, което трябва да правят, е да следват инструкциите. Но способността на хората да се заемат с определени задачи решително зависи от разбирането на тези задачи - не просто да схванат същността на задачата, но и защо е важно или полезно нейното изпълнение. Много от предложенията в тази книга се нуждаят от сигнализиране в първия момент, когато се прилагат, в противен случай студентите могат да се почувстват разколебани или да се заемат с нежелание с предлаганата дейност.

Например, възможно е да искате да дадете почивка по време на лекцията си - нещо, което не сте правили преди - и казвате: „Добре, станете, протегнете ръце и се прозейте

широко. "Твърде вероятно е думите Ви да бъдат посрещнати с объркани подсмивания и да не последва голямо раздвигване. За да се сигнализира прекъсването, би трябвало да се обясни: „От 40 минути седите в тази мрачна и задушна стая. Ще се почувствате по-добре и ще останете будни през следващите 20 минути, ако за една минута се поразходите. Станете, протегнете ръце, прозеейте се широко, направете всичко, което искате, за да отслабите физическото напрежение и да отпуснете мускулите си. Аз ще направя същото.“

Ако искате да въведете разговорно упражнението (вж. 38. Разговорни групи), бихте могли да кажете: „Сега искам по двойки да погледнете картата, която ще ви покаже на екрана и да решите как теорията на Кристалер ще обясни разположението на градовете.“ За студентите, които не са участвали в подобна дейност по време на лекции, не са работили с друг, или не са сигурни, дали това не е някакъв трик-проверка, задачата би им се видяла трудна. Сигналът може да включва обяснението: „Важно е да можете да приложите теорията на Кристалер към специфични места. Трябва да знам доколко можете да се справяте, преди да продължа. Така че ще ви възложда една много кратка задача. Ако ви е трудно да се справите сами, работете заедно със съседа си.“

Вероятно е по-добре да дадете повече информация при сигнализирането, отколкото да допуснете, че аудиторията Ви вече знае какво правите и защо го правите.

3. Основни правила

Всички лекции се основават на правила, въпреки че те обикновено не са напълно категорични. Когато информирате студентите за специфичните правила, с които ще работите, най-вероятно е те да си помислят, че ще действат традиционни правила. Те могат да включват:

а) Отговорността за успеха на лекцията зависи изцяло от преподавателя, който извършва цялата подготовка, действената работа по време на лекцията и взема всички решения за нейното съдържание и за самия процес.

б) Предметът на лекцията се отнася пряко до учебната програма и до вероятните изпитни въпроси върху нея.

в) Ролята на студента е да седи тихо и да слуша: не е желателно да се прекъсва преподавателя и е абсолютно забранено да се говори със съседа.

г) Преподавателят изнася лекцията в продължение на 55 минути.

д) От студента не се изисква нищо друго, освен да слуша и да си води бележки.

е) Участието в лекциите е индивидуална, неколективна, дори конкурентна дейност: студентите работят за самите себе си.

ж) Ако преподавателят иска да разбере дали студентите присъстват, дали са отегчени, заинтересовани, дали разбират или каквото и да е друго, той ще трябва да попита за това някой студент: подобна информация не трябва да се дава спонтанно (което би могло да обиди преподавателя) или като отговор на общи въпроси към целия курс (това би обидило студентите, които могат да заподозрат подмазване).

з) Само подмазвачите седят отпред.

Вие вероятно разбирате, че това не са основните правила, с които бихте искали да работите. В такъв случай ще трябва в началото на курса, или по време на определени лекции да изясните предпочитаните от Вас основни правила.

Бихте могли да кажете, „В този курс провеждането на лекциите ще се различава съществено от това, с което сте свикнали. Ще очаквам от вас да ми казвате дали говоря твърде бързо, дали се нуждаете от почивка и т.н. Така че, ако почувствате, че не можете повече да ме слушате, или че ръката ви боли от писане, няма нищо лошо да помоли-

те да спра за няколко минути, за да разберете за какво става въпрос и да починете. Ще очаквам подобни предложения от вас."

Логично е студентските представи за основните правила да се основават на опита им от много традиционни лекции. Затова трябва ясно да обясните собствените си основни правила, да се връщате към тях и да действате в съответствие с тях (напр., като приемете молбата за почивка, както в примера по-горе). Така и студентите ще започнат да се съобразяват с тях. По-радикалните промени в основните правила (които засягат подготовката или се отнасят до директни коментари относно качеството на Вашето преподаване) трябва да се въвеждат постепенно. Някои други предложения в тази книга (вж. 4. Въпроси на студентите и 35. Погледнете ме, докато говоря) засягат действието на такива специфични основни правила.

4. Въпроси на студентите.

Студентите често не знаят как точно да постъпят, тъй като някои преподаватели им разрешават да задават въпроси по време на самата лекция, други оставят време в края ѝ, а някои приемат само индивидуални въпроси, докато останалите се приготвят и напускат. Объркването се засилва и поради това, че преподавателите обикновено не обясняват в самото начало на курса каква точно е практиката им. Студентите, които нямат никакви изрични указания приемат, че изобщо не могат да задават въпроси по време на лекции.

Ще бъде полезно да изясните не само какво е отношението Ви към въпросите, но и да подкрепите изявлението си с подходящо поведение. Т.е. ако кажете, че нямате нищо против да се прекъсне лекцията, не се дразнете, когато стане така; ако заявите, че искате въпросите да са в края, оставете време за тях; ако ще отговаряте на индивидуални въпроси, отделете на отделните лица цялото си внимание, когато дойдат при Вас.

Това е определена форма на Основните правила (вж. 3). Вижте също "Има ли никакви въпроси?" (53).

5. Ориентация.

Някои преподаватели се втурват в аудиториите и веднага започват да говорят, само за да открият, че се чувстват дезориентирани, че студентите не са готови или че диалогите не са им под ръка. Струва си да направите пауза преди да започнете лекцията, като си дадете време да се ориентирате, като поогледате стаята, тихичко преповторите имената на някои от присъстващите, поприказвате набързо с тези най-отпред, подредите слайдовете за шрайбпроектора, почистите дъската и систематизирате бележките си.

Добре е, ако въведението към лекцията Ви не принуждава студентите веднага да започнат да пишат. Те се нуждаят от собствен период за ориентация, за да разберат какво ги очаква по време на лекцията и как тя се свързва с работата от предишния материал.

Може да ориентирате студентите си в началото като им покажете на шрайбпроектор цялата програма или структурата на днешната лекция. Бихте ги улеснили, ако използвате запис по съдържанието на лекцията: барокова музика за лекция върху барока, например, или сцена от подходяща пиеса за лекция върху драмата.

Ако обясните на студентите принципа на ориентацията и те разберат смисъла от нея, ще се научат да се ориентират сами и без Вашата помощ. Могат да го постигат преди всяка лекция като преглеждат записките си или преговарят с приятел работата от предишните седмици.

Ако решите да предоставите "време за тишина", обяснете на студентите, че една от целите му е не само да осмислят чутото, но и да се преориентират (вж. 43. Време за тишина).